

**OBSERVATIONS ON THE TRANSLATION
OF THE REFERENCE CONCEPTS**

Gönderim Olgularının Çevirisi Üzerine Gözlemler¹

Gülhanım ÜNSAL²

Abstract

The text which is a set of sentences in coherent order can be defined as "It has the value of communication, it is an action specific and dynamic complement, it has both a beginning and an end, it is a meaningful structure where linguistic signs follow in quick succession". However, text linguistics studies transsentential linguistics units; tries to reveal various structures of text from a descriptive and critical point of view. Coherence is the first of all criteria that make text as a text. This criterion results from linking clauses and linear order of a text. Linguistic constituents providing coherence of a text help to create grammatical, syntactical, semantic and logical links both within segments and between segments. Linguistic constituents providing coherence of a text help to establish isotopy in a text by creating cohesion. Reference is one of the constituents which are necessary for a text to have the feature of coherence. It has an important role in creating coherence and cohesion of a text. Anaphora and cataphora are the most specific types of reference that appears in different ways in a text. Both of the abovementioned references link the information in the text and maintain continuity and linearity of the text by providing coherence between sentences. The aim of this study based on coherence is to analyze anaphora and cataphora constituents in French in respect of their presence and way of their interpretation. These reference constituents which have an important function in the field of textual coherence and cohesion were classified according to their usage. These anaphora and cataphora constituents were searched in the authentic news texts of RFI and were analyzed at the level of sentence. It is analyzed if there is a difference in the usage between them by translating these sentences from source text to target text.

Key Words: text linguistics, translation, coherence, anaphora and cataphora.

Özet

Bağdaşık tümce dizilişi olan metin 'bildirişim değeri taşıyıcı; eyleme yönelik devingen bir bütündür; başı ve sonu olan; dilsel göstergelerin art arda gelmesiyle oluşan anlamlı bir yapıdır' şeklinde tanımlanabilir. Metin dilbilim ise tümce ötesi dilsel birimleri inceler; "betimsel ve eleştirel" bir bakış açısıyla metnin değişik yapılarını ortaya koymaya çalışır. Metnin temel ölçütü bağdaşıklık olgusudur. Bu ölçüt önermelerin birbirlerine bağlanması ve metnin çizgisel biçimde düzenlenmesi sonucunda ortaya çıkar. Metnin uyumluluğunu sağlayan dilsel öğeler hem bölümlerin kendi içinde, hem de bölümler arasında dilbilgisel, sözdizimsel, anlamsal ve mantıksal bağlantılar kurulmasına yardımcı olur. Bağdaşıklık sağlayan dilsel öğeler metnin anlam bütünlüğü oluşturarak metin içinde bir yerleşik oluşturulmasını sağlar. Bir metnin bağdaşıklık özelliği taşıyabilmesi için gerekli dilsel öğelerden biri de gönderimdir. Gönderim metnin bağdaşıklığı ve tutarlılığının oluşmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bir metinde çeşitli biçimlerde gerçekleşen gönderim olgusunun en belirgin türü 'artgönderim' ve 'öngönderim'dir. Söz konusu her iki gönderim de tümceler arasındaki bağdaşıklığı sağlayarak metindeki bilgileri birbirine bağlar, metnin devamlılığını ve çizgiselliğini korur. Bağdaşıklık temelinde dayandırılan bu çalışmanın amacı, Fransızca artgönderim ve öngönderim öğelerini metindeki bulunuş, anlamlandırma ve kullanım biçimine göre Türkçe çeviri tümcelerinde incelemektir. Metinsel bağdaşıklık ve tutarlılık alanında önemli bir işlevi olan bu

¹ Bu makale, 8-9-Mayıs 2014 tarihinde, Sakarya Üniversitesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü'nün düzenlediği 28. Ulusal Dilbilim Kurultayı'nda, 'Fransızca Gönderim Olgusunun Metin Bağdaşıklığı Açısından İncelenmesi' başlıkla sunulan metnin değiştirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, e-posta: gulhanimunsal@gmail.com

gönderim ögeleri kullanım biçimlerine göre sınıflandırılmıştır. Söz konusu artgönderim ve öngönderim ögeleri RFI'in özgün haber metinlerde aranmış ve tümce düzeyinde incelenmiştir. Bu tümceler kaynak dilden hedef dile çevriliyerek aralarında kullanım farkının olup olmadığı araştırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Metin dilbilim, çeviri, bağdaşıklık, artgönderim ve öngönderim.*

1. GİRİŞ

Metin, “bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan sözcüklerin bütünü” olarak tanımlanır (Türkçe Sözlük-TDK, 2005). Latince textus “dokuma”- texere “dokumak”tan gelen metin kavramı, belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür (Günay, 2007: 44). Blain (1995: 23), Adam'ın ‘metni tümceler arası bağdaşıklık kurallarına göre yazılmış bir dizi sözdizimsel tümce olarak tanımladığını’ söyler. Metin bildirişim değeri taşır; eyleme yönelik devingen bir bütünlük içerir; başı ve sonu belli bir yapı oluşturur; dilsel göstergelerin art arda geldiği anlamlı bir yapı sunar. Metnin anlam bütünlüğünü tümce ve tümce değerindeki parçacıklar sağlar.

Metin dilbilim terimini İspanyolca olarak yazdığı bir makalede ilk defa Eugenio Coseriu, daha sonra ise 1969'da ‘Almanca tanımlılıkların sözdizimi’ üzerine yaptığı çalışmayla Harald Weinrich kullanacaktır (Adam, 2010: 3). Eugenio Coseriu, 1950'li yıllarda ‘tümce ötesi dilbilgisi’ terimini ‘metinsel dilbilim’ teriminden ayırmayı öneren ilklerden biri olmuştur (Adam, 2011: 2). Adam (2005: 94) bu konuda ‘tümce ötesi dilbilgisi klasik dilbilimin alanı olarak sayılırsa, metinsel dilbilim de, somut metin çözümlemelerine dayanması gereken bağlamsal bir anlam üretme teorisidir’ diyerek Coseriu’u destekleyecektir.

Söylem çözümlemesi (fr.analyse de discours), söylem dilbilgisi (fr.grammaire de discours), metinsel dilbilim (fr.linguistique textuelle), metinbilim (fr.textologie), metin incelemesi (fr.recherches textuelles), metin kuramı (fr.théorie de texte), metin dilbilgisi (fr.grammaire de texte), metinbilimsel çözümleme (fr.analyse textuelle), anlatıbilim (fr.narratologie), yazınsal göstergebilim (fr. sémiotique littéraire) gibi birçok biçimde adlandırılan metin dilbilim tümceötesi (fr. transphrastique) dilsel birimleri inceler (Günay, 2007: 51; Onursal, 2003: 121).

Metin dilbilimi, dilbilim ile yazınsal çözümlemenin örtüştüğü ara bölgede, son yıllarda dilbilimin yeni bir dalı olarak gelişmiştir. Kıran (Eziler) - Kıran (2002: 279-80), metin dilbilimin, ‘betimsel ve eleştirel bir bakış açısıyla kendini çevreleyen toplumsal yapılarla ilişkileri içinde ya da dışında bir metnin değişik yapılarını ortaya koyduğunu’ söyler ve düzeylerini altı başlık altında şu şekilde toplar: Özel bir bağlamda metin ile metni kullananlar arasındaki ilişkinin tanımlandığı, dilin işlevleri olan kanıtlama ve yeniden sunum biçimlerinin incelendiği *Edimbilimsel düzey*; metnin izleksel gelişimi ve izleğinin sınırlandırılması gerektiği *İzleksel düzey*; bu düzey temel izlek, ikincil izlekler, kanıtlar, örnekler, alıntılar, kurmaca bir yapıtsa izleksel çözümlemeler, düşsel evreni oluşturan (kişiler, uzam, zaman, durum vb.) ögeleri ortaya çıkarmaktan ibarettir: metnin, tümcenin ve sözcüğün anlamının etraflı bir biçimde incelendiği *Anlamsal düzey*; metnin sözdizimsel düzenlenmesinin araştırıldığı *Sözdizimsel düzey*; yineleme, karşıtlam, tersinleme, düzdeğişmece, eğretileme, uyak, ses yinelemesi vb. söz sanatlarının metindeki varlığı ve bunların incelendiği *Sözbilimsel düzey*; dil ve düşünüyapı arasındaki ilişkiyi inceleyen *Düşünyapısal düzey*: dili kullanan ‘metin üreticisi’ her birey, dile yerleşmiş düşünce ve değerleri başkalarına aktarır.

Metin dilbilimi ya da metin dilbilgisi inceleme nesnesi olarak metinselliği alır. Metin bir birimdir ve bu birim 'bağdaşıklık' ve 'tutarlılık' ilişkilerini içerir.

1.1. Bağdaşıklık ve Tutarlılık

Bağdaşıklık, metnin uyumluluğunu sağlayan dilsel ögeler arasında dilbilgisel, sözdizimsel, anlamsal ve mantıksal bağlantılar kurar. Bağdaşıklık sağlayan bu dilsel ögeler metnin anlam bütünlüğünü oluşturarak metin içinde bir *yerdeşlik* (fr. isotopie) kurar (Adam, 2005: 17). Bağdaşıklık ölçütü ise Maingueneau (1996: 16)'ya göre, 'tümcelerin birbirine bağlanması ve metnin çizgisel biçimde düzenlenmesi sonucunda ortaya çıkar'. Bağdaşıklık metin olma ölçütü olarak kabul edilir. Metnin bağdaşıklığı, tümcelerin metin içinde çizgisel bir biçimde (adıl, fiil zamanı, bağlaç yinelenmesi vb.) birbirine eklenmesini inceler. Buna karşılık, Kıran (Eziler) - Kıran (2002: 280)'a göre, bir metnin tutarlılığı, ait olduğu söylem türüne göre, söz konusu metnin tümünün düzenlenişini ilgilendiren kurallardan kaynaklanır. Bir metnin bağdaşıklık ve tutarlılık özelliklerini gösterebilmesi için *yineleme* (fr. répétition), *ilerleme* (fr. progression), *çelişkin olmama* (fr. non-contradiction) ve *bağıntılılık* (fr. relation) kurallarına uyması gerekir (Korkut-Onursal, 2009: 83; Onursal, 2003: 124).

Onursal (2003: 129)'a göre, bağdaşıklık ve tutarlılık olguları metin içinde birbirlerini tamamlarlar, ancak düzey açısından birbirlerinden ayrılırlar. Bağdaşıklık metnin yüzey yapısında dilsel ögelerle görülür. Tutarlılık ise metnin derin yapısında ortaya çıkar ve tutarlılığı gösteren belirli dilsel ögeler bulunmaz. Bağdaşıklık sadece metnin yüzeyinde somut bir biçimde görülürken, tutarlılık soyut anlam düzeyinde ortaya çıkar. Jeandillou (1997: 82)'a göre, metin yüzeyinde algılanamayan tutarlılık, belli bir yorum süreci gerektirir. Tutarlılık metnin yorumsal boyutunu oluştururken, bağdaşıklık dilbilimsel ve anlambilimsel boyutta yer alır. Moeschler-Reboul (1994: 464)'a göre ise, ancak zamansal, izleksel, göndergesel ilişkileri barındıran bir metin bağdaşıktır.

Günay (2007: 71), bir metnin bağdaşıklık özelliği taşıyabilmesi için gerekli olan dilsel ögelerden birinin gönderim (fr. référence) ögesi olduğunu belirtir. Gönderim, metnin bağdaşıklığı ve tutarlılığının oluşmasında çok önemli bir rol üstlenir (Adam, 2005: 95) ve 'bir göndergeyi bir göndergeye bağlama' anlamına gelir (Vardar, 1998: 110). Metinde kullanılan ögelerin dilbilgisel olarak yinelenmesidir. Gönderim, metin içindeki her ögenin diğeriyle ilişki içinde olmasını sağlar. Adlar, ad öbekleri, adılar, sıfatlar, bazı ekler bu işlevi görür. Açık bağlantı özelliği taşırlar ve bağımlı sözlerdir.

O halde, bir metnin bütünlüğü içinde, daha önce ve daha sonra aynı sözcük, izlek, kavram ya da düşünce aynı biçimde ya da farklı biçimde yeniden kullanılabilir. Günay (2007: 75), her metinde başka ögelere göre yorumlanabilecek artgönderimsel (fr. anaphorique) ve öngönderimsel (fr. cataphorique) birimler bulunduğunu, bu tür yapıların bağlamsal bir durumu ilgilendirdiğini ve sıralı tümcelerde dil ekonomisi yaptığını belirtir.

Artgönderim (fr. anaphore) kavramı, gönderge, metinsel bağdaşıklık ve izleksel gelişme kavramlarıyla ilgilidir (Günay, 2007: 76) ve "daha önce kullanılmış bir biçime daha sonra gelen bir öge aracılığıyla gönderme" yapılmasını sağlayan dilsel öge olarak açıklanır (Vardar, 1998: 232; Charaudeau, 1992: 222). Artgönderimler kendisi ile aynı göndergeye sahip olan bir 'temsilci' terimle, metinde daha önce var olan bir ögenin tekrar edilişi olarak tanımlanabilir. Korkut-Onursal (2009: 65), artgönderim ögelerinin çok çeşitli olduğunu, *eşgönderim* (fr. coréférence) ilişkisi içinde olan her sözcük ya da dilbilgisel ögenin, başka bir deyişle göndergeyi aynı olan her göstergenin birer artgönderim olduğunu belirtirler. Artgönderimlerin başka bir özelliği ise, bir metinde kullanım

biçimlerine göre çeşitli biçimlerde gerçekleşmesidir (Alkhatib, 2012: 55; Korkut - Onursal, 2009: 70; Günay, 2007: 78; Onursal, 2003: 125).

1.2.Çalışmanın amacı

Bu çalışmanın amacı, artgönderim ve öngönderim ögelerinin hedef dile çevirilerinde aralarında bulunuş, anlamlandırma ve kullanım bakımından bir fark olup olmadığını araştırmaktır.

2.YÖNTEM

Metinsel bağdaşıklık ve tutarlılık alanında önemli bir işleve sahip olan artgönderim ve öngönderim ögeleri metindeki bulunuş, anlamlandırma ve kullanım biçimine göre çeviri tümcelerinde inceleneceği için araştırma yöntemi, tarama modelinde betimsel bir çalışma niteliğindedir. Çalışmada, gönderim ögeleri sözcük, eylem, gönderge, sıfat, adıl, belirteç ve eklerle yapılan gönderimler olarak sınıflandırılmış ve her bir gönderim ögesine tümce düzeyinde yer verilmiştir. Veri toplama aracı olarak, Radio France Internationale'in (RFI) haber metinlerinden özgün tümceler seçilmiş ya da üretilmiştir. Elde edilen verilerin, kaynak dil Fransızcadan hedef dil Türkçeye çevirileri yapılmış ve iki dil arasında gönderim ögelerinin bulunuş, anlamlandırma ve kullanım biçimi arasında bir fark olup olmadığı araştırılmıştır.

3.BULGULAR

I-Sözcüksel artgönderim

1-Sözcüğe bağlı artgönderim: Aynı göstergenin yinelenmesi ile yapılır.

Örnek 1: *Elif travaille dans une université privée. C'est une très grande université.*
-Elif özel bir üniversitede çalışıyor. Bu çok büyük bir üniversite.

Örnek 2: *Le Mouvement pour l'unicité et le jıhad en Afrique de l'Ouest (Mujao) a affirmé que (...) Yoro Abdoul Salamun, un représentant du Mujao de nationalité malienne, a donné ce mardi l'information, sans plus de détails (Publié le 23-04-2014 par RFI).*
-Batı Afrika Birlik ve Cihat Hareketi doğruladı ki... BABCH'nin Malili bir temsilcisi olan Yoro Abdoul Salamun Salı günü çok ayrıntıya girmeden bilgi verdi.

2-Sözcüğe bağlı olmayan artgönderim: Göstergenın başka bir sözcükle yinelenmesiyle yapılır.

Örnek 3: *Elif a décidé d'aller au Japon. Ce voyage coûtera cher.*
-Elif Japonya'ya gitmeye karar verdi. Bu yolculuk pahalıya mal olacak.

Örnek 4: *Ediz et Elif vont épouser. Je souhaite que cette union dure jusqu'à la fin de leur vie.*
- Ediz ile Elif evlenecek. Bu beraberliğin hayatlarının sonuna kadar sürmesini dilerim.

3-Üst anlamlı artgönderim: Üst anlamlı bir gösterge kullanımıyla yapılır.

Örnek 5: *Les premières dames sont dans la tourmente! ..Le National Enquirer a récemment révélé que Michelle Obama était en froid avec son mari.(...) (Publié le 23-02-2014 par RFI).*

-Hanımefendiler üzüntü içindeler!.. *National Enquirer* dergisi şimdilerde Michelle Obama'nın eşiyile arasında soğuk rüzgârlar estiğini ortaya çıkardı.

Örnek 6: *Barack Obama entame mercredi 23 avril une tournée en Asie : Japon, Corée du Sud, Malaisie et enfin Philippines* (Publié le 23-04-2014 par RFI).

- 23 Nisan Çarşamba günü Barack Obama Asya gezisine başladı: Japonya, Güney Kore, Malezya ve son olarak Filipinler.

4-Eşanlamlı artgönderim: Eşanlamlı bir gösterge ile yapılır.

Örnek 7: *Quand l'automobile s'est arrêtée, tous les passagers sont descendus du véhicule.*
-Araba durunca, bütün yolcular araçtan indi.

Yukarıdaki örnekte, hem eşanlamlı hem de cinse değin (générique) artgönderim söz konusudur. Farklı cinsten dışıl bir ad aynı anlama gelen eril bir ad ile yinelenmiştir.

5-Çağrışımsal artgönderim: Sözcük düzeyinde artgönderime bağlı olarak yapılır ve bir bütünü yineleyen bir parça: bütün-parça, tüm-tek gibi ilişki durumunu belirtir.

Örnek 8: *Nous habitons dans une petite maison. Ce toit nous protège de tout.*
-Küçük bir evde oturuyoruz. Bu çatı bizi her şeyden koruyor.

Örnek 9: *Les Etats-Unis continuent de suivre, eux aussi, de près les événements. Dans un communiqué, la Maison Blanche a salué « le travail constructif du Parlement ukrainien »*(..)(Publié le 23-02-2014 par RFI).

-Amerika Birleşik Devleti de olayları yakından izlemeye devam ediyor. Bir bildirisinde, Beyaz Saray Ukranya Parlementosu'nun yapıcı çalışmalarını destekledi.

Örnek 10: *En son temps, l'Allemagne avait proposé de l'accueillir pour la soigner, mais Berlin s'était heurté au refus des autorités ukrainiennes* (Publié le 22-02-2014 par FRI).

-Zamanında, Almanya O'nu tedavi etmek için ev sahipliği yapmayı önermişti, ama Berlin Ukraynalı yetkililerin reddiyle karşılaştı.

6-Kavramsal artgönderim: Gönderge tekrar edilen bir düşüncedir.

Örnek 11: *Ediz a échoué tout le temps dans le cours d'anglais. Le fait de ne pas réussir l'a découragé et poussé à quitter la maîtrise.*

-Ediz İngilizce dersinde hep başarısız oldu. Bu başaramama durumu onun cesaretini kırdı ve yüksek lisansı bırakmasına sebep oldu.

7-Bireşimsel artgönderim (synthétique):

Örnek 12: *La voiture a heurté un camion. Malheureusement, l'accident a fait deux victimes.*
-Araba bir kamyonu çarptı. Maalesef kaza iki kişinin ölümüne sebep oldu.

2-Eylemsel artgönderim

8-Eylemle yapılan artgönderim: 'Faire' fiili aracılığıyla yapılır; süreç gösteren bir filli yineler.

Örnek 13: *Ma fille dessine mieux que je ne faisais à son âge.*

-Kızım onun yaşındayken benim yaptığımdan daha iyi resim yapıyor.

Örnek 14: *Monsieur le directeur a parlé avec une grande sincérité comme il ne l'a jamais fait.*

-Müdür Bey hiç yapmadığı kadar büyük bir içtenlikle konuştu.

9-Eylemin adlaştırılmasıyla yapılan artgönderim:

Örnek 15: *En Irlande du Nord, le leader du Sinn Fein, Gerry Adams, a été arrêté mercredi soir. (...) Pour la vice-présidente du Sinn Fein, Marylou McDonald, cette arrestation a des motivations politiques (Publié le 02-05-2014 par RFI).*

-Kuzey İrlanda'da, Sinn Fein lideri, Gerry Adams Çarşamba akşamı tutuklandı. Sinn Fein Başkan yardımcısı Marylou McDanald'a göre, bu tutuklamanın siyasi gerekçeleri var.

3-Göndergesel artgönderim

10-Ortak göndergesi olan artgönderim: Üçüncü kişinin iyelik ekiyle yapılır.

Örnek 16: *De bonnes sources, il rentre seul, sans son épouse et sans sa fille (Publié le 23-04-2014 par RFI).*

-Güvenilir kaynaklara göre, (O), yanında eski ve kız olmadan, yalnız döndü.

4-Sıfatlarla yapılan artgönderim

11-Dolaylamayla artgönderim (périphrase): Bir göstergenin yerine aynı anlama gelen bir ya da birkaç niteleyici sözcükle yapılır.

Örnek 17: *M. Ünsal a battu le record dans l'histoire du handball féminin turc. Ce bel entraîneur courageux qui habite au bord de la Méditerranée, a atteint un tel succès grâce à son travail dévoué.*

-Ünsal Beyefendi Türk kadın hentbol tarihinde rekor kırdı. Akdeniz kıyısında oturan bu yakışıklı cesur antrenör fedakâr çalışması sayesinde böyle bir başarıya ulaştı.

Örnek 18: *Abdoulaye Wade rentre au pays. L'ancien chef de l'Etat est attendu à Dakar ce mercredi 23 avril, en début d'après-midi (Publié le 23-04-2014 par RFI).*

-Abdoulaye Wade ülkeye dönüyor. Eski devlet başkanı 23 Nisan Çarşamba günü öğleyin Dakar'da bekleniyor.

12-İyelik sıfatıyla yapılan artgönderim:

Örnek 19: *Le gouvernement burundais exprime sa « gratitude » à la Belgique pour avoir interpellé Alexis Sinduhije, jeudi, « en fuite depuis le 8 mars », précise Bujumbura (Publié le 03-05-2014 par RFI).*

-Bujumbura, Burundi hükümeti Belçika'ya '8 Mart'tan beri kaçak olan' Alexis Sinduhije'i Perşembe günü ihtar ettiği için, 'minnettarlığını' bildiriyor.

13-İşaret sıfatıyla yapılan artgönderim:

Örnek 20: *(...) Cette célèbre professeure de médecine –Canan Karatay– a été la victime d'une des plus célèbres escroqueries de tous les temps.*

-Bu ünlü tıp profesörü -Canan Karatay- gelmiş geçmiş en meşhur dolandırıcılıklardan birinin kurbanı oldu.

14- tel (s), telle (s) sıfatlarla yapılan artgönderim:

Örnek 21: *Être ou ne pas être? Telle est la question.*
-Olmak ya da olmamak? İşte sorun bu.

Örnek 22: *On n'a jamais vu une telle patience, on aurait dit que c'était celle de Prophète.*
-Böyle bir sabır görülmedi, sanki Peygamber sabırdı.

5-Adıllarla yapılan artgönderim

15-Kişi adıyla yapılan artgönderim:

Örnek 23: *Un possible retour de Ioulia Timochenko sur la scène politique ne satisfait pas tout le monde. Avant son emprisonnement en 2011, elle avait perdu beaucoup de sa popularité. Beaucoup d'Ukrainiens la perçoivent comme une personnalité corrompue » (Publié le 22-02-2014 par FRI).*

-Ioulia Timochenk'nın siyasi sahneye olası dönüşü herkesi memnun etmez. 2011'de tutuklanmadan önce, çok itibar kaybetmişti. Pek çok Ukranyalı O'nu yozlaşmış bir kişi olarak algılıyor.

16-İyelik adıyla yapılan artgönderim:

Örnek 24: *J'ai perdu mon stylo. Est-ce que je peux prêter le vôtre?*
-Kalemimi kaybettim. Sizinkini ödünç alabilir miyim?

17-İşaret adıyla yapılan artgönderim:

Örnek 25: *'Il avait sauvé la vie à une jeune femme qui semblait désespérée. Il ne savait pas que cela allait l'entraîner dans un piège diabolique' (Charaudeau, 1992: 224).*
-O umutsuz görünen genç bir kadının hayatını kurtarmıştı. Bunun kendisini çok kötü bir tuzaga sürüklediğini bilmiyordu.

Örnek 26: *Ediz espère qu'Elif accètera de se marier avec lui, mais celle-ci est très orgueilleuse.*

-Ediz Elif'in kendisiyle evlenmeyi kabul edeceğini umuyor, ama O çok kibirli.

18-Yer adıyla yapılan artgönderim:

Örnek 27: *Le résultat direct d'un vote du Parlement survenu ce samedi matin. L'opposition y dispose désormais de la majorité (Publié le 22-02-2014 par FRI).*

-Cumartesi günü gerçekleşen Meclisteki seçiminin kesin sonucu. Artık muhalefet Mecliste çoğunluğu oluşturacaktır.

19- Kişi adıyla yapılan artgönderim:

Örnek 28: *Ce groupe du chant national représente la tradition du pays. Il chante très bien.*
-Ulusal müzik grubu ülkenin geleneğini temsil eder. O (bu grup) çok iyi şarkı söylüyor.

Bir adıl kendi öncelinin anlamını tamamen yinelediği zaman, bu yineleme adılı önceliyle aynı tür ve aynı sayıda olmalıdır.

Örnek 29: *Ce groupe du chant national représente la tradition du pays. Ils chantent très bien.*

Yukarıdaki örnekte, adil yinelemesi söz konusudur. İkinci tümcedeki 'Ils' kişi adılı, birinci tümcedeki '*Ce groupe du chant national*'ad öbeğinin anlamını olduğu gibi yineler. Ama yinelenen adil ile ad öbeği aynı sayıda değildir: eril ve tekil olan 'groupe' sözcüğünü karşılamak için eril ve çoğul olan 'Ils' yineleme adılı kullanılmıştır.

Topluluk adları l'armée, la clientèle, l'équipe, la famille, le feuillage, la foule, le groupe, la masse, la pile, le tas, la troupe, la volaille vb. bir varlık ya da nesne topluluğunu tekil biçimde gösterir (Kiran-Korkut, 2011: 49). Bu adların yerine kullanılan adların da tekil olması gerekir.

6-Belirteçlerle yapılan artgönderim

19-Yer belirteciyle yapılan artgönderim:

Örnek 30: *Elle s'est rendue en début de soirée sur la place centrale de Kiev, le Maïdan, où elle a reçu un accueil triomphal, fendant sous les acclamations la foule de dizaines de milliers de personnes (Publié le 22-02-2014 par FRJ).*

-(O) on binlerce kalabalığın alkışlarını yarakarak, muhteşem bir şekilde karşılandığı Kiev'in ana meydanı, Maïdan'a akşamüzeri geldi.

20-Zaman belirteciyle yapılan artgönderim:

Örnek 31: *Le président Ianoukovitch a fini par s'exprimer à la télévision ukrainienne ce samedi 22 février dans l'après-midi (Publié le 22-02-2014 par FRJ).*

-Devlet Başkanı Ianoukovitch 22 Şubat Cumartesi öğleden sonra Ukranya televizyonunda konuştu.

Örnek 32: *Il y a presque dix ans, en 2004, c'est sur cette même place que (...) Après les protestations anti-gouvernementales de ces trois derniers mois, après les retournements de situation spectaculaires de ces derniers jours, après les violences de ces dernières heures, son retour à Maïdan a donc été, ce samedi, chargé d'émotion (Publié le 22-02-2014 par FRJ).*

-Yaklaşık on yıl önce, 2004'te, bu aynı meydandadır ki (...) Son üç ayın hükümet karşıtı gösterilerden sonra, son günlerin şaşırtıcı durum değişikliklerinden sonra, son saatlerin şiddetli olaylarından sonra, cumartesi günü, Maïdan'a dönüşü duygu yüklü oldu.

Zaman belirteçlerinin önünde kullanılan 'ce, ces' gibi işaret sıfatları (bu son üç ay, bu son günler, bu son saatler, bu cumartesi günü) 'bu' anlamında Türkçeye aktarılamadı.

21-Durum belirteciyle yapılan artgönderim: Ainsi, comme cela, de cette façon, pareillement, aussi, également, identiquement, indifféremment vb. hal, durum bildiren belirteçlerle yapılır.

Örnek 33: *Vous ne devriez pas agir ainsi avec vos collègues.*

-Meslektaşlarına böyle davranmamalısınız.

7-Eklerle yapılan artgönderim

22-Biçim bilimsel soneklerle yapılan artgönderim: Biçim bilimsel göstergeler yineleme ögesi olarak sayılabilir. Biçim bilimsel sonekler uyum kuralları gereğince ad ya da ad öbeğini belirlemeye yardımcı olur.

Örnek 34: *Ediz a acheté son ordinateur le même jour où il avait rencontré Elif. Il l'avait vue dans un grand magasin d'informatique.*
 -Ediz Elif'e rastladığı gün bilgisayarını satın aldı. Onu büyük bir bilgisayar mağzasında görmüştü.

Örnek 35: *Ediz a acheté son ordinateur le même jour où il avait rencontré Elif. Il l'avait vu dans un grand magasin d'informatique.*
 -Ediz Elif'e rastladığı gün bilgisayarını satın aldı. Onu büyük bir bilgisayar mağzasında görmüştü.

İki tümce arasındaki fark: Görmek (voir) fiilinin 'vu' geçmiş zaman ortacı (participe passé) biçimine uyum kuralları gereğince 'e' dişil eki eklenince 'Elif'e gönderme yapılmıştır; eklenmeyince 'bilgisayar' kastedilmiştir.

Örnek 36: « *Vous êtes des héros, vous êtes les meilleurs d'Ukraine !, a-t-elle lancé. Ceux qui ont été tués sont nos libérateurs. Ils vont nous inspirer. Les héros ne meurent pas »* (Publié le 22-02-2014 par FRI).
 -“*Siz kahramansınız, siz Ukranya'nın en iyilerisiniz! Öldürülenler bizim kurtarıcılarımızdır. Onlar bize ilham verecektir. Kahramanlar ölmez!*” diye sözlerine başladı.

II. Öngönderim

Metin içinde artgönderim kadar sık kullanılsa da öngönderim (fr. cataphore) ögeleri de mevcuttur. Öngönderim, artgönderimin aksine, “anamlı bir birimin yerini tutan bir ögenin söylemde ondan daha önce anılması”yla gerçekleşir (Vardar 1998:162; Charaudeau, 1992:222-3). Söz konusu her iki gönderim de tümceler arasındaki bağdaşıklığı sağlayarak, metindeki bilgileri birbirine bağlar, onun devamlılığını ve çizgiselliğini korur (Charaudeau, 1992: 167).

Örnek 37: *Ce cybercafé, M. Rodrigues Leal y était allé à deux reprises, et avait échangé des nouvelles avec sa sœur vers 20 h.* (Publié le 23-04-2014 par RFJ).
 -*Bu internetcafeye, M. Rodrigues Leal (oraya) iki defa gitti ve saat 8'e doğru kız kardeşiyle haberleşti.*

Ce cybercafé yerine geçen *y* yer adını *oraya* diye yinelemek, Türkçeye çeviride fazla bir kullanım olacağından tercih edilmemiştir.

Örnek 38: “*Tout ce qui se passe aujourd'hui, c'est bien sûr du vandalisme, du banditisme, et un coup d'Etat*”, a déclaré Viktor Ianoukovitch peu avant que le Parlement ne le destitue (Publié le 22-02-2014 par FRI).
 -*Parlemento'nun kendisini görevinden almasına ramak kala, Viktor Ianoukovitch 'Bugün olup biten her şeyin tamamıyla yağmacılık, soygunculuk ve bir devlet darbesi' olduğu şeklinde açıklamalarda bulundu.*

Metinsel bağdaşıklık alanında önemli bir işlevi olan gönderimler, metindeki bulunuş ve anlamlandırma biçimine bağlı olarak artgönderim belirtik (fr. explicite) ve örtük (fr. implicite) olabilir (Adam, 2005: 21; Günay, 2007: 78). Burada belirtik artgönderim ad, adil, sıfat, belirteç ve eklerle yapılırken, altkavram-üst kavram ilişkisi içeren ögeler ve kavramsal ögelerin örtük bir biçimde gerçekleştiği görülmüştür.

4. SONUÇ

Metin olma ölçütü olarak kabul edilen bağdaşıklık, metnin uyumluluğunu sağlayan dilsel ögeler arasında dilbilgisel, sözdizimsel, anlamsal ve mantıksal bağlantılar kurar. Ancak zamansal, izleksel, göndergesel ilişkileri barındıran bir metin bağdaşık olabilir. O halde, bir metnin bağdaşıklık özelliği taşıyabilmesi için gerekli olan dilsel ögelerden birinin de gönderim ögesi olduğunu söyleyebiliriz.

Buradan hareketle, bu çalışmada metnin bağdaşıklığı ve tutarlılığı bağlamında artgönderim ve öngönderim ögeleri bulunuş, anlamlandırma ve kullanım biçimine göre incelenmiş; sözcük, eylem, ortak gönderge, sıfat, adıl, belirteç ve eklerle yapılan artgönderim ögeleri olarak yedi grup altında sınıflandırılmış ve yirmi iki tür gönderim ögesi saptanmıştır. Elde edilen bulgular kaynak dilden hedef dile çevrilmiş ve dil çifti arasında bazı noktalarda farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Buna göre, hedef dilden kaynak dile çevirisi yapılan tümcelerde, artgönderim bir adıyla yapıldığında, yineleme adınının metinde açıkça belirlenebilen bir sözcüğe gönderme yapması; yinelenen sözün belirlenmesi konusunda hiç bir anlam bulanıklılığının olmaması; topluluk adları ile onların yerine kullanılan adların sayı ve cins bakımından uyuşması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Zaman belirteçlerinin önünde kullanılan, zamana vurgu yapan 'ce, ces' işaret sıfatları 'bu' anlamıyla (*bu son üç ay, bu son günler, bu son saatler, bu cumartesi günü vb.*) tam olarak hedef dile aktarılamadığı dikkat çekmiştir.

Öngönderimden sonra gelen 'y' yer adını 'oraya' diye yinelemek, hedef dile çeviride fazla bir kullanım olacağından tercih edilmediği gözlemlenmiştir.

Kaynak dilde bütünü temsil eden Il/Elle üçüncü kişi adlarınının hedef dile çevirisinde 'O' gizli öznesinin örtük olarak sezdirildiği anlaşılmıştır.

Biçim bilimsel göstergelerin yineleme ögesi olarak sayılabileceği; ancak kaynak dilde biçim bilimsel eklerle yapılan bu artgönderim ögesinin hedef dilde gerçekleşemeyen bir artgönderim ögesi olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, her iki gönderim ögesinin de tümceler arasındaki bağdaşıklığı sağlayarak, metindeki bilgileri birbirine bağladığını, onun devamlılığını ve çizgiselliğini koruduğunu söyleyebiliriz. Sözden tasarruf sağladığı kadar, doğru anlamayı güçlendirerek zamandan da tasarruf sağlayan gönderim olgularının hem metin çözümlemeye, hem dil öğrenimi ve öğretimi sürecinde, hem de çeviri eğitiminde üzerinde önemle durulması gerektiği kanısındayız.

KAYNAKLAR

- Adam J-M. (2005). *La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours*. Paris, Armand Colin, 234 p.
<http://www.unil.ch/files/live//sites/fra/files/shared/ATD.pdf>, 29.04.2016.
- Adam, J-M. (2010). L'analyse textuelle des discours entre grammaires de texte et analyse du discours, Conférence donnée à Lyon, le 4 juin 2010, dans le cadre d'une journée d'hommage à Patrick Charaudeau.
<http://www.unil.ch/files/live//sites/fra/files/shared/ATD.pdf>, 29.04.2016.

- Adam, J-M. (2011). 'L'émergence de la linguistique textuelle en France (1975-2010). Parcours bibliographique en 100 titres': http://www.unil.ch/files/live/sites/fra/files/shared/CONSCILA_Verbum.pdf, 29.04.2016.
- Alkhatib, M.(2012). *La cohérence et la cohésion textuelles: problème linguistique ou pédagogique ?*
Didáctica. Lengua y Literatura, vol. 24, p. 45-64
http://dx.doi.org/10.5209/rev_DIDA.2012.v24.39916, 04.05.2014.
- Blain, R. (1995). 'Discours, genres, types de textes, textes...De quoi me parlez-vous ? Québec français, n° 98, p. 22-25. <http://id.erudit.org/iderudit/44277ac>, 29.04.2016
- Charaudeau, P. (1992). *Grammaire du Sens et de l'Expression*, Paris: Hachette.
- Günay, V. D. (2007). *Metin Bilgisi*, İstanbul: Multilingual.
- Jeandillou, J. F. (1997). *L'analyse textuelle*, Paris: Armand Colin.
- Korkut, Ece ve Onursal, İ. (2009). *Pour comprendre les textes et les discours*, Paris: L'Harmattan.
- Maingueneau, D. (1996). *Les termes clés de l'analyse du discours*, Paris: Seuil.
- Onursal, İ. (2003). 'Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık', Günümüz Dilbilim Çalışmaları, Dilbilim Dizisi, s.121-132, İstanbul: Multilingual.
- Moeschler, J. ve- Reboul, A. (1994). *Dictionnaire encyclopédique de pragmatique*, Paris: Seuil.
- Kıran, Z. ve- (Eziler) Kıran, A. (2002). *Dilbilime Giriş*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kıran, A. ve Korkut, E. (2011). *Fransızca Sözcük Bilgisi*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Türkçe Sözlük, (2005), 10. Baskı, Ankara: TDK Yayınları.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: ABC. Yayınları.